

Izvorni znanstveni članak
UDK 930.253:347.67 Pešić, M. J.:929 Pešić, M.
Primljen 12. I. 1994.

J o s i p L u č i ć

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta, Zagreb

OPORUKA DUBROVAČKOG KARTOGRAFA MIHAJLA PEŠIĆA (1764)

U članku se u cijelosti objavljuje oporuka dubrovačkog kartografa Mihajla Pešića uz potrebna objašnjenja iz godine 1764.

O životu dubrovačkog kartografa, svećenika Mihajla Pešića nismo puno obaviješteni.¹ Bio je kapelan Luke Chirica, dubrovačkog konzula u Carigradu od god. 1715. Pratio ga je na Požarevačkom kongresu 1718. kao njegov tajnik. Istodobno, na kongresu je prisustvovao kao prvi tumač za turski jezik britanskom posredniku Robertu Suttonu. O radu kongresa i zbivanjima oko njega napisao je Dnevnik, koji obuhvaća vrijeme od 6. V. do 21. VI. 1718.² Nacrtao je i jedinu dosad sačuvanu povijesno-zemljopisnu kartu Dubrovačke Republike iz vremena njenog trajanja, koju je izradio domaći čovjek, državljanin i podanik Republike. Poklonio ju je 1746. svećeničkoj bratovštini Sv. Petra u Dubrovniku, koje je bio član.³ Karta se danas nalazi u Historijskom arhivu u Dubrovniku.

Osim navedenih, dosad nisu pronađeni i objavljeni drugi podaci. Postoji njegova oporuka unijeta u seriju Testamenta, 2. travnja 1764. god.⁴ Bio je ranije sastavio jednu oporuku god. 1760, koja se čuva u dubrovačkom »Popovskom zboru«⁵. Kako je ova iz 1764. izrečena neposredno prije smrti, nju uzimamo u razmatranje.

Vrijedno ju je objaviti iz više razloga. Upoznajemo se s njegovom rodbinom i svoj-tom; obavještavamo se o imovnom stanju njega kao svećenika i sporednog diplomatskog službenika Dubrovačke Republike; kućnim inventarom: odjećom, posteljinom, posuđem; pokretnom imovinom: dragocijenostima, knjigama i ostalim zanimljivostima. Preko njego-

¹Usp. opće podatke G. Škrivanić, Dnevnik Dubrovčanina Mihajla Pešića o Požarevačkom mirovnom kongresu 1718. godine. Beograd, 1952.

²Objavio ga je Škrivanić, n. dj. 21—64. — Usp. ocjenu J. Lučić, u *Historijski zbornik* V, br. 3—4, Zagreb, 1952, 413—414.

³O toj karti usp. G. Škrivanić, Karta Dubrovačke Republike od Mihajla Pešića. *Istorijski časopis* VIII, Beograd, 1958, 255—261. — J. Lučić, O kartografiji u Dubrovačkoj Republici. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, XXVI, 1988, 129—130. — M. Marković, *Descriptio Croatiae*. Hrvatske zemlje na geografskim kartama od najstarijih vremena do pojave prvih topografskih karata. Naprijed, Zagreb, 1993, 294.

⁴Historijski arhiv Dubrovnik. Testamenta 80, 162—164.

⁵Škrivanić, Dnevnik..., str. 1.

va materijalnog standarda mogu se uspoređivati životne mogućnosti drugih svećenika i sličnih onodobnih intelektualaca.

U njoj navodi da ju je napisao 29. ožujka 1764. u svojoj kući. Predstavlja se kao svjetovni svećenik. Pri zdravoj je pameti, ali je tjelesno bolestan. Budući da se ne zna dan smrti, ima na umu evandeosku opomenu »budite spremni« u svako doba. Ovo je njegova posljednja oporuka kojom poništava svaku koju je prije sastavio i izriče zadnju volju.

Na prvom mjestu preporučuje dušu Isusu Kristu moleći ga da mu, po njegovim zašlugama i posredovanjem Majke i svih ostalih svetaca, udijeli milost da uživa u raju. To je standardni uvod kod gotovo svih oporuka od srednjeg vijeka dalje. Slijedi očitovanje volje.

Ostavlja, kako je uobičajeno, za desetinu i prvine trima crkvama u Dubrovniku: Prvostolnici, Sv. Vlaha i Gospe od Danača, svakoj perperu jednom za uvijek.

Kućnoj pomoćnici Stani, kćeri Đura Jakova Rajčevića oporučuje 30 cekina za plaću njene službe. Ujedno joj prepušta svo kućno posuđe koje je upotrebljavala; zatim jednu haljinu od tri, po njenom izboru; jednako tome i stolić po njenoj volji; četiri sjedalice od slame od 12 koliko ih posjeduje u kući; dva srebrna stolna pribora s 12 noževa koji služe pri jelu s crnim dršcima; slamaricu; madrac; dva para krevetnih plahti; dva prošivena pokrivača (zacijslo podstavljena vunom ili pamukom) i ostalo što je potrebno za krevet; jedno ogledalo s crnom drvenom oplatom,⁶ koje nije obješeno nego stoji postavljeno u sobi; vreću vune kupljenu ove godine sa svim izrađenim vunanim suknom; potrepištinama za mijesiti i peći kruh; svu pšenicu koja se nađe u kući; drvo za loženje i sve ostale živežne namirnice; jedno bakreno vjedro (sič) za vodu; ibrik (bakreni sud uskog grla); kositrenu pliticu; dva žutomjedena svijecnjaka po njenom izboru; najveći bakreni lonac i mali kotlić; dvije tavice; jednu svijecju voštanicu; dva tronošca; žarač za vatru (mogu biti i mašice za vatru); ražnjeve; sve tanjure od majolike koji služe za ukras i za upotrebu; malu sliku s pozlaćenim okvirima i kristalno staklo sa slikom Blažene Djevice Marije; malo propelo koje se nalazi u njezinoj sobi; sva platna i pamuk koji je stavljen u tkanje kao i onaj koji treba izatkati. Izjvljuje da joj je dao biserne naušnice koje nosi. Naređuje da sve što će se naći u Staninoj škrinji, neka bude po njenom nahođenju i da njegov nasljednik ne može od nje tražiti račune, nego joj treba u svemu vjerovati. Potom određuje da njegov nasljednik dade Stani svake godine dvanaest dukata po tečaju 40 groša (za dukat) doklegod živi, da može sebi pribaviti kućicu za stanovanje, ako hoće. Određuje da sve što će Stana posvjedočiti da pripada Mariji, udovici Ivana Regitana, neka njegovi izvršitelji oporuke (pitropi) dadu Mariji ili njenom sinu Kristoforu.

Zahtijeva da njegov nasljednik otkupi dva pokrivača, ali neka budu vunena, kod Iza-ka Camposa⁷ i dade Pešičevoj sestri, udovici pok. Vita Petrovića. Također neka kupi jednu škrinju s bravom u vrijednosti 60 groša i dade joj. Toj sestri će njegov nasljednik doživotno isplaćivati 30 groša svakog mjeseca.

Ono što mu duguje Kate Mihova iz Rijeke, neka joj se pokloni. Jednako tome oprašta Fani, udovici pok. Mihajla Bratoševića, dio duga u količini 10 dukata, ostali dio neka ona vrati njegovom nasljedniku.

Svojoj nećakinji Anici, ženi Ivana Pasqualija, ostavlja 12 dukata po tečaju 40 groša, neka joj se isplate odjednom.

⁶»con svaggie negre« — »svaža je drvena oplata oko kakve slike, mlet. sveza« L. Z o r e, Dubrovačke tuđinke. *Spomenik* XXVI, 1895, 10.

⁷Trgovačka obitelj Campos spominje se 1756. u popisu stalno naseljenih Židova u Dubrovniku. Živjela je izvan Geta. — B. S t u l l i i, Židovi u Dubrovniku. Zagreb 1989, 54.

Drugo nećakinji Vici dao je, kao pomoć u mirazu, 100 dukata po tečaju 40 groša, koje je doznačio Antunu Pavloviću iz Trstenog, njenom mužu. Neka Antun učini uobičajenu priznanicu o primitku.

Pošto je Pešić namirio kućnu pomoćnicu i rodbinu, određuje da glavni nasljednik svih njegovih pokretnih i nepokretnih dobara: zlata, srebra, dragocijenosti i gotovine, prava i akcija bude časna svećenička bratovština Svetog Petra u katedrali. Želja mu je da mu se zauvijek svake godine služe mise na četiri proste godišnjice:⁸ na 9. siječnja za pokojnog oca; 27. ožujka za pok. majku; 5. listopada za Anicu kćerku pok. Josipa Leonija i četvrta za njegovu dušu na godišnjicu smrti.

Posjeduje dvije slike koje su u njegovoj sobi. Jedna prikazuje pokojnog monsinjora Gallanija,⁹ druga je Pešićev portret. Prepušta ih nadbiskupu fra Arkandelu Lupis,¹⁰ svome zaštitniku, ako su mu po volji da ih postavi u nadbiskupskoj palači.

Bratovštini svećenika (Popovskom zboru), koja je njegov nasljednik, ostavlja sve knjige koje se tiču zakona i povijest koju je svojeručno napisao. Jednako i sve druge knjige (rukopise) koje je sastavio a odnose se na povijest sa željom da se spremne u arhiv bratovštine i odatle da se ne iznose.¹¹

Izvršitelji njegove oporuke neka prodaju, po najpovoljnijim uvjetima, sav njegov namještaj, zatim zlato i srebro i sva dobit neka se preda bratovštini svećenika, a bude položena na korist grada i bratovštine.

Bratovština neka dade u najam njegovu kuću samo katolicima. Od njenog prihoda, nakon što se namire legati (zavještaji), ostatak novca da se potroši za služenje misa na Oprosnom oltaru (all' altare Privilegiato) po njegovoj nakani uz milostinju (elemozinu) od 8 groša.

Za izvršitelje oporuke imenuje svećenika Rafaela Lupija i Jurja Cotaio. Podsjeća ih da budu milostivi prema njegovoj služavki Stani i omoguće joj da stanuje u kući dok ne nađe drugi stan. Posebice im preporučuje da ne dadu nikome čitati njegove dnevnik.¹² Oni koji ih budu čitali, uz njihovo dopuštenje, i ako pronađu kakvu zlobu ili zloću, neka to spale.

*

Sadržaj Pašićeve oporuke ne otkriva nam mnogo o njegovom životnom putu, diplomatskoj karijeri, osim onoga što smo dosad znali. Prema kućnom inventaru, imovinske prilike bile su mu skromne. Zacijelo je tako bilo i kod drugih dubrovačkih svećenika u to vrijeme. Požaliti je da nije naveo imena slikara koji su izradili portrete koje spominje i poklanja. Možda postoji inventar negdašnje biskupske pinakoteke, pa bi se moglo i to doznati. Budući da nije posebice popisao koje knjige i rukopise ostavlja bratovštini (Popovskom zboru), nismo u mogućnosti označiti njegove duhovno-kulturne domete i možebitne književno-znanstvene sklonosti. Slobodno je pretpostaviti da su to bile uglavnom nabožne i crkveno-stručne knjige, jer ih je namijenio svojoj bratovštini. Ne spominje kartu Dubrovačke Republike, zacijelo zato jer ju je već prije, god. 1746, poklonio tom udruženju. Najviše komunicira s ljudima svoga staleža.

⁸Mogle su biti i svečane »anniversarium solemne« što Pešić, očito, nije želio.

⁹To je zacijelo dominikanac i diplomat Rajmund Gallani (1652—1727), koji je bio i dubrovački nadbiskup 1722—1727. — Usp. D. Farlati, *Illyricum sacrum* VI, 270—277.

¹⁰Dubrovački nadbiskup od 1757. do 1766. — Farlati, n. dj. 280—281.

¹¹O tome se ne zna dosad ništa. Bilo bi dobro istražiti arhiv »Popovskog zbora«.

¹²Zna se samo za onaj dnevnik o Požarevačkom miru. Drugi nisu do sada poznati.

Testamentum reverendi domini Michaelis Pescich sacerdotis Rhacusini.

Anno et indictione antedictis (1764.) die vero IIo mensis Aprilis, Rhagusii. Hoc est testamentum reverendi domini Michaelis Pescich sacerdotis Rhacusini repertum in Publica Notaria hujus civitatis, ubi inter alia viventium testamenta ex consuetudine datum fuerat ad servandum, modo per dominos consiliarios extracti, aperti, lecti et publicati, nec non ut infra admissum ad registrandum pro ejus et contentorum in eo perpetuis robore et firmitate, cui quidem testamento adscriptus erat ser Blasius Clementis de Menze dominus judex, et est tenoris sequentis, videlicet:

In Dei nomine. Amen.

Anno ab ejus salutifere Nativitate millesimo septuagesimo sexagesimo quarto, indictione romana XII, adi 29 marzo, in Ragusa nella casa dell' infrascritto testatore.

Ritrovandomi io Michele Pescich sacerdote secolare sano, per la Dio grazia, di mente ed intelletto mio, se bene aggravaro dalla presente mia malatia, e memore dell' ammonizione evangelica che dice »estote parati«, faccio questo mio ultimo testamento, con cui casso et annullo qualunque altro che per l' avanti avessi fatto, volendo che questo sia l'ultima mia volontà.

In primis raccomando l' anima mia al mio Creatore e Redentore Jesu Christo pregandolo, che per Lei meriti, ed intercessione della Gloriosa di Lui Madre, e delli altri Santi, miei avvocati, mi voglia conceder la grazia, che lo possa godere in Paradiso.

Lasso per decime e primizie alle tre solite chiese di Ragusa, cioè al Duomo, a San Biagio et alla Madonna delle Danze ad un yperpero per cadauna una vice tantum.

Lasso alla mia serva Stane, figlia di Ghiuro Jacobi Raicevich zechini venti dieci per la mercede della servitù prestatami. E l' infrascritte robe, cioè: tutti li utensili delli suoi travagli, un vestiario delli tre che hò in casa a sua elezione, ed un tavolino parimente a sua elezione; sedie quattro di paglia delle dodeci che tengo in casa; due posate d' argento con dodeci coltelli con maniche negre; un pagliaricio; un stramazzo; due para di linzuoli; due coltre imbotite ed il resto necessario per il letto; un specchio con svaggie negre che non è attaccato ma sta riposto in camera; un sacco di lana quest' anno comprata con tutte le rasse travagliate; li utensilie per far il pane; tutto il grano che trovasi in casa; legna e tutto altro commestibile; un secchio di rame per l' uso d' acqua; un imbrich di rame; un tondo di stagno e due candellieri d' ottone a sua elezione; una pignatta di rame la più grande, ed il caciulich piccolo; due tavize; una ca(n)della; due trepiedi; mollette da fuoco; li spiedi e tutti li piatti di majolica tanto fini, quanto ordinarii; un quadretto con cornici indorate, e cristallo con l' imagine della Beata Vergine Maria; un crocefisso piccolo che si trova in camera della medesima, e tutte le tele e bombacine non messe in opera tanto tessute quanto ancora da tesserli.

Dichiaro, che alla medesima hò donato li orecchini che porta di bissero, et ordino e voglio, che tutto quello si troverà nella cassa di detta Stane, sia di sua ragione, e che l' infrascritto mio erede non si possa cercar li conti, ma li debba creder tutto quello la medesima, dirà esser di sua ragione, avendola lo sperimentata fedele e timorata di Dio.

Item ordino e voglio, che l' infrascritto mio erede dia a sudetta Stane, mia serva, ogni anno ducati dodici di grosseti 40 per tutta vita durante della medesima, acciò possa provedersi di qualche casucia per la sua abitazione, se vorà.

Ordino e voglio, che detta Stane mia serva, tutto quello dirà esser deposto in casa mia di ragione di domna Maria, moglie relicta di quondam signore Giovanni Regitano, sia dato dalli miei epitropi alla detta domna Maria o pure al suo figliolo signor Cristoforo.

Ordino e voglio, che l' infrascritto mio erede debba comprare due coltre o sian fel-sate da Isak Campos e dia alla mia sorella, moglie relictà di quondam Vito Petrovich, così pure compri una cassa con la seratura di valore grossetti sessanta, e li dia.

Item ordino e voglio, che infrascritto mio erede dia ogni mese alla sudetta mia sorel-la a grossetti trenta vita sua durante.

Ordino e voglio, che quello mi deve Catta Mihova d' Ombla li sia donato, così pure dono di buona cuore a Franna vedova di quondam Michele Bratosceovich ducati dieci di quello mi deve, ed il restante voglio che restituisca al mio erede infrascritto.

Lasso alla mia nipote Aniza, moglie di Gio(vanni) Pasquali ducati dodeci di grossetti 40 per tutto una vice tantum.

Ad altra mia nipote Vizza hò dato in ajuto di dote ducati cento di grossetti 40 per tutto, quali hò consegnato ad Antonio Pavlovich di Cannosa suo marito, e però voglio, che il mio erede obblighi il detto Antonio fare le solite cautele nella ricevuta di dote.

Ora, con la benedizione di Dio e mia, faccio mio erede universale di tutti li miei beni stabili e mobili: ori, argenti, gioje e contanti, jus ed azione la venerabile confraternità delli reverendi Sacerdoti di San Piero in Catedra, volendo che la medesima mi faccia celebrare ogni anno in perputuum quattro anniversarii piccoli; uno li 9 Genero per quon-dam mio padre, il secondo li 27 di Marzo per quondam mia madre, 3° li 5 d' Ottobre per Aniza figliola di quondam Giuseppe Leoni, ed il quarto per l' anima mia nel giorno dell' anniversario della mia morte.

Dichiaro, che li due ritratti, che sono nella mia stanza, uno di beate memorie mon-signore Gallani e l' altro mio, se gradirà l' illustrissimo monsignore arcivescovo fra Arcan-gelo de Lupis mio padrone, riceverli e ponerli in sala del suo palazzo, io volentieri glieli lasso.

Lasso alla sudetta venerabile confraternità, mio erede, tutti i libri di leggi ed istorie di mea propria mana scritti, così pure altri libri da me scritti attinenti alla medesima, vo-lendo, che tutti questi libri siano riposti nel suo archivio e non siano mai dal detto luogo estratti.

Ordino e voglio, che l' infrascritti miei epitropi vendano al plus danti et offerenti tutti li miei mobili supelletili, ori et argenti ed il ritratto diano alla venerabile confrater-nità, mio erede per esser posto al frutto sicuro sulli stabili di questa città dalla medesima confraternità.

Ordino e voglio, che la detta venerabile confraternità dia in affitto la mia casa a ca-tolici e non ad altre persone. E dell' affitto, come pure del frutto sudetto dopo che s'ese-quirano li sudetti legati, faccia il detto mio erede ogni anno in perpetuum celebrare tante misse lette all' altare Privilegiato secondo la mia intenzione con elemozina di grossetti otto. Et esecutori di questo mio testamento nomino e faccio il reverendo domino Rafaele Lupi ed il signore domino Giorgio Catafio, Raccomando alli medesimi l' esecuzione di quanto ho disposto e soprattutto rcomando alli medesimi Stane mia serva, acciò li abbia-no carità, che possa abitare in casa mia sino à tanto che si provvederà altrove d' abitazio-ne. Così pure raccomando a detti miei epitropi, che non diano sotto l' occhio di ciascuno li miei giornali, ma che loro con loro commodo li legano, e se trovano qualche inne(qui)zia, li brucino.

Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit

J o s i p L u č i ć

THE WILL OF MIHAJLO PEŠIĆ, THE DUBROVNIK CARTOGRAPHER (1764)

Summary

The author presents the complete text of the will of Mihajlo Pešić, the Dubrovnik cartographer and priest. The document is filed in the testament series at the History Archives in Dubrovnik. It produces the state of his property, the books and manuscripts that served him as references.

Pešić was among the negotiators at the 1718 peace conference in Požarevac. This experience he documented in his Diary published in 1952. He is the author of the historical and geographical map of the Dubrovnik Republic, the only one that survived to the present day and certainly the only one drawn by a Dubrovnik citizen. The map is kept at the History Archives in Dubrovnik.